

UZUPEŁNIA ZESPÓŁ NADZORUJĄCY

KOD UCZNIĄ

--	--	--

PESEL

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

*miejsce
na naklejkę*

EGZAMIN W KLASIE TRZECIEJ GIMNAZJUM

CZEŚĆ 1. HISTORIA I WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

Instrukcja dla ucznia

1. Sprawdź, czy na kolejno ponumerowanych 24 stronach jest wydrukowanych **25 zadań**.
2. Sprawdź, czy do arkusza jest dołączona karta odpowiedzi.
3. Ewentualny brak stron lub inne usterki zgłoś nauczycielowi.
4. Czytaj uważnie wszystkie teksty i zadania. Wykonaj zadania zgodnie z poleceniami.
5. Rozwiązania zadań zapisuj długopisem lub piórem z czarnym tuszem/atramentem. Nie używaj korektora.
6. W arkuszu znajdują się różne typy zadań. Do niektórych zadań są podane cztery odpowiedzi: A, B, C, D. Tylko jedna z nich jest poprawna. Wybierz ją i otocz kółkiem, np. gdy wybierasz odpowiedź A:

- Ⓐ.
B.
C.
D.

7. W niektórych zadaniach zdecyduj, czy zdanie jest prawdziwe, czy fałszywe i otocz kółkiem wybraną odpowiedź, np. gdy wybierasz odpowiedź P (prawda) albo N (nie).

Ⓐ	F	albo	T	Ⓝ
---	---	------	---	---

8. Jeśli się pomylisz, przekreśl znak kółka krzyżykiem i zaznacz inną odpowiedź, np.:

- ⊗
B.
Ⓒ.
D.

9. Pozostałe zadania wykonuj zgodnie z poleceniami.
10. Zapisy w brudnopisie nie będą sprawdzane i oceniane.

**UZUPEŁNIA ZESPÓŁ
NADZORUJĄCY**

Uprawnienia ucznia
do nieprzenoszenia
zaznaczeń na kartę

**21 KWIETNIA
2015**

**Godzina rozpoczęcia:
9:00**

**Czas pracy:
do 80 minut**

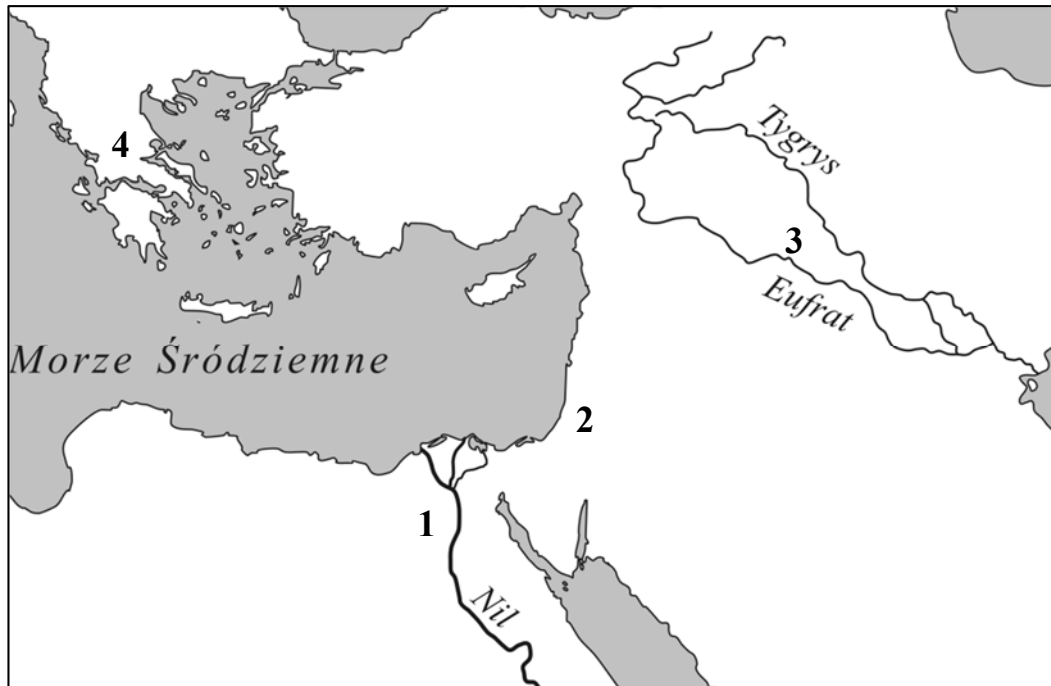

GH-H2-152

Powodzenia!

Tekst i mapa do zadania 1.

„Jam jest król potężny, słońce Babilonu, który pozwala wzejść światłości nad krajem Sumeru i Akadu, król, który zmusił do posłuszeństwa cztery strony świata, ulubieniec Isztar – oto ja! Gdy Marduk polecił mi ład zaprowadzić (wśród) ludu i krajowi dobre obyczaje dać, włożyłem prawo i sprawiedliwość w usta kraju (oraz) dobrobyt ludowi zapewniłem.”

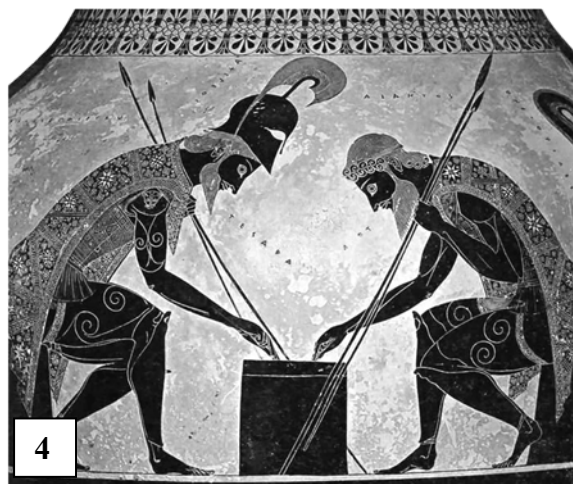
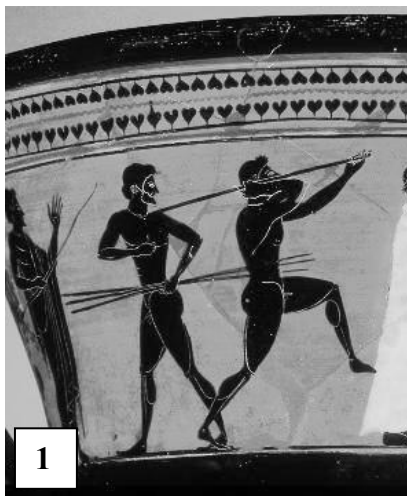
Zadanie 1. (1 pkt)

Dokończ zdanie. Otocz kółkiem poprawną odpowiedź.

Przytoczony fragment tekstu związany jest z cywilizacją, która rozwinęła się na obszarze oznaczonym na mapie numerem

- A. 1.
- B. 2.
- C. 3.
- D. 4.

Ilustracje do zadania 2.

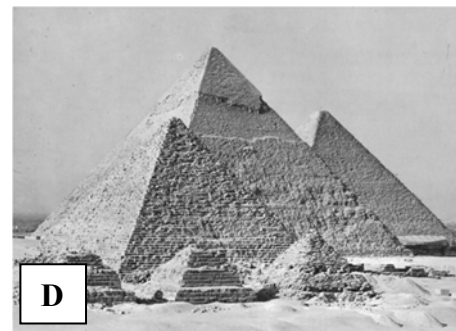

Zadanie 2. (1 pkt)

Która ilustracja nie przedstawia konkurencji rozgrywanej w czasie starożytnych igrzysk w Olimpii? Otocz kółkiem poprawną odpowiedź.

- A. 1.
- B. 2.
- C. 3.
- D. 4.

Ilustracje do zadania 3.

Zadanie 3. (2 pkt)

Spośród budowli przedstawionych na ilustracjach oznaczonych literami A–D wybierz tę, która została wzniesiona najwcześniej, oraz tę, którą wzniesiono najpóźniej. W każdym wierszu tabeli otocz kółkiem poprawną literę.

3.1.	budowla wzniesiona chronologicznie najwcześniej	A	B	C	D
3.2.	budowla wzniesiona chronologicznie najpóźniej	A	B	C	D

Zadanie 4. (1 pkt)

Dokończ zdanie. Otocz kółkiem poprawną odpowiedź.

Szereg, w którym uporządkowano religie zgodnie z chronologią ich powstania, to:

- A. judaizm, chrześcijaństwo, islam.
- B. islam, judaizm, chrześcijaństwo.
- C. chrześcijaństwo, islam, judaizm.
- D. judaizm, islam, chrześcijaństwo.

Tekst do zadań 5. i 6.

„Jako że wszystkim wiadomo, iż nie mam środków, by się wykarmić i przyodziać¹, zwracam się z prośbą, aby pan, udzielając mi w swej łaskawości² pozwolenia na oddanie się i powierzenie³ jego opiece i życzliwości, mi to zapewnił. Niniejszym to czynię pod warunkiem, że musisz, panie, pomagać mi i zapewnić pożywienie i przyodziewek⁴, stosownie do tego, że jestem w stanie służyć ci i położyć dla ciebie zasługi; i że póki żyję, muszę ci służyć i okazywać posłuszeństwo takiego rodzaju, jakiego oczekuje się od wolnego człowieka; i przez całe życie nie będę władny⁵ wycofać się spod twojej władzy i opieki, lecz muszę przez wszystkie dni mego życia pozostawać pod twoją władzą i opieką.”

¹ Przyodziać – ubrać.

² Łaskawość – wspaniałomyślność.

³ Powierzenie – oddanie.

⁴ Przyodziewek – ubranie.

⁵ Nie będę władny – nie mogę.

Zadanie 5. (1 pkt)

Dokończ zdanie. Otocz kółkiem odpowiedź A albo B i jej uzasadnienie 1., 2., albo 3.

A.	Cytowany tekst jest zobowiązaniem wasala,	ponieważ zawiera obietnicę	1.	wiernej służby.
B.	Cytowany tekst jest zobowiązaniem seniora,		2.	zapewnienia utrzymania.
			3.	oddania się w niewolę.

Zadanie 6. (1 pkt)

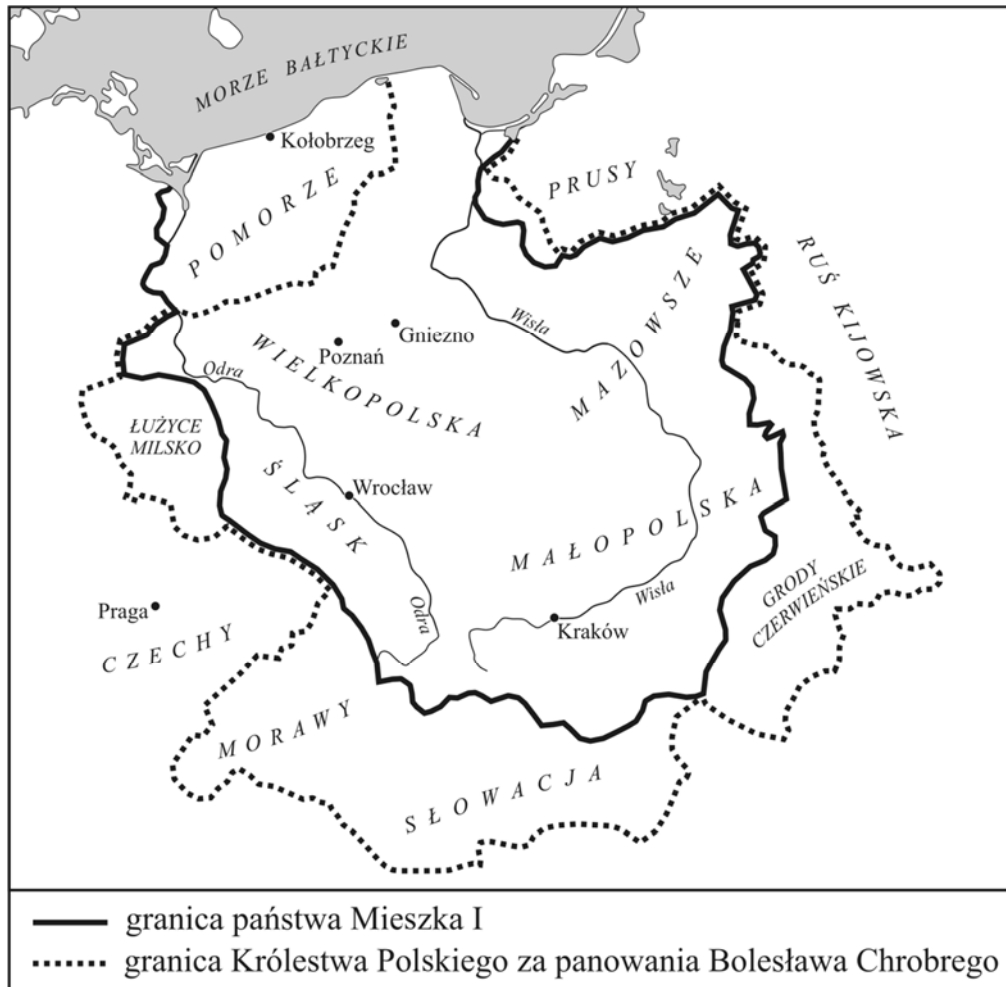
Dokończ zdanie. Otocz kółkiem poprawną odpowiedź.

Opisany w tekście model stosunków społecznych był powszechny w Europie Zachodniej

- A. w starożytności.
- B. w średniowieczu.
- C. w czasach renesansu.
- D. w czasach oświecenia.

Mapa do zadania 7.

Zasięg terytorialny Polski za panowania Mieszka I i Bolesława Chrobrego

Zadanie 7. (3 pkt)

Uzupełnij poniższe zdania. Otocz kółkiem poprawne uzupełnienie każdego zdania, wybierając literę A, B albo C.

7.1. Mapa przedstawia zmiany terytorialne państwa polskiego

- A. pod koniec IX i na początku X wieku.
- B. pod koniec X i na początku XI wieku.
- C. pod koniec XI i na początku XII wieku.

7.2. W Polsce panowała wtedy dynastia

A. Piastów.

B. Jagiellonów.

C. Andegawenów.

7.3. Bolesław Chrobry powiększył terytorium swojego państwa o

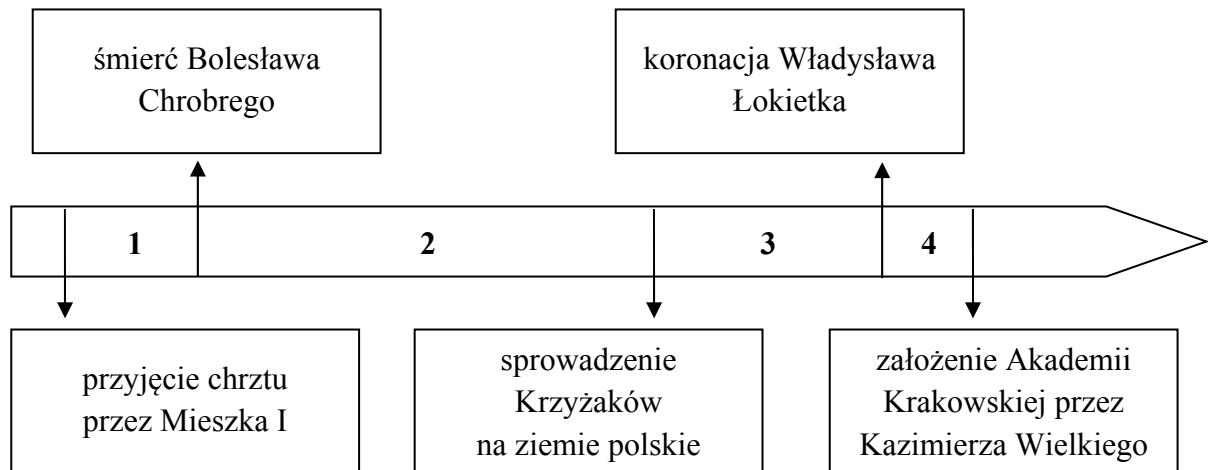
A. Śląsk.

B. Wielkopolskę.

C. Grody Czerwieńskie.

Tekst i taśma chronologiczna do zadania 8.

„I żeby nie wybuchły przypadkiem między synami wojny o tron, nienawiści i spory, dzieli między synów państwo polskie. Pierworodnemu Władysławowi zapisuje ziemię krakowską, sieradzką, łęczycką, Śląsk i Pomorze. Poleca, by w jego ręku została władza zwierzchnia, tron książęcy i dawny autorytet, a pozostałym braciom rozkazuje, aby mu byli we wszystkim posłuszni.”

Zadanie 8. (1 pkt)

Dokończ zdanie. Otocz kółkiem poprawną odpowiedź.

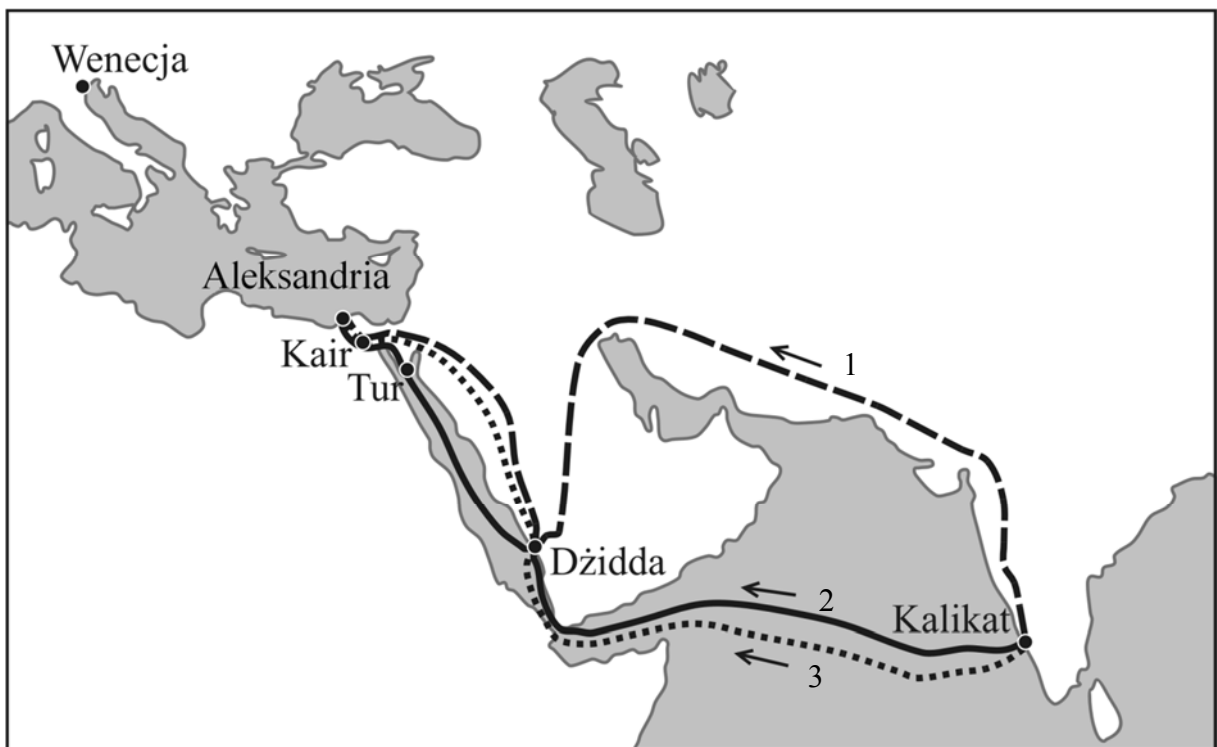
Opisana w tekście decyzja władcy została podjęta w okresie oznaczonym na taśmie chronologicznej numerem

- A. 1.
- B. 2.
- C. 3.
- D. 4.

Tekst i mapa do zadania 9.

„Z okolicy Kalikatu, która zwie się Górne Indie, pochodzą przyprawy korzenne, używane we wszystkich krajach świata. W Kalikacie korzenie ładowane są na statki i przewożone do leżącego w Arabii portu Dżidda, gdzie kupcy płacą wielkiemu sułtanowi myto. W tym samym porcie korzenie ładuje się na mniejsze statki, płyną one do miejsca Tur. Tutaj kupcy wynajmują wielbłądy i w drodze do Kairu są często napadani przez rabusiów. Z Kairu korzenie przewożone są do Aleksandrii. Stąd zabierane są przez galery weneckie i genueńskie.”

Na mapie poniżej przedstawiono szlaki handlowe łączące Indie z Europą.

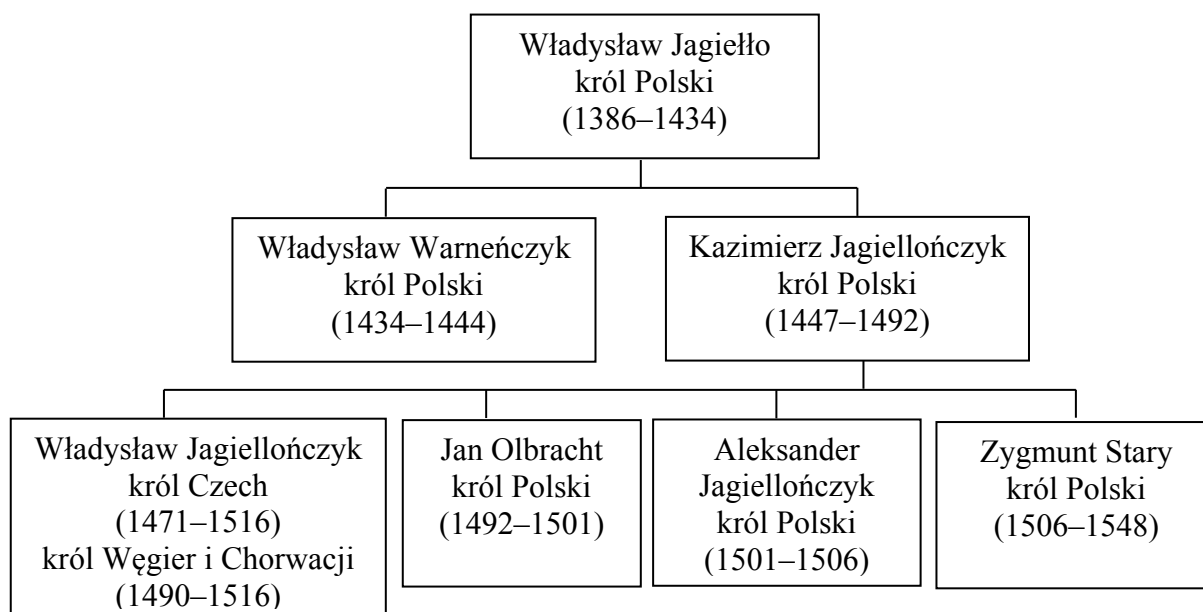

Zadanie 9. (1 pkt)

Oceń, czy poniższe zdania dotyczące tekstu i mapy są prawdziwe. Otocz kółkiem P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli zdanie jest fałszywe.

Pośrednikami w handlu przyprawami pomiędzy Azją i Europą byli m.in. kupcy włoscy.	P	F
Trasa transportu korzeni opisana w tekście jest oznaczona na mapie numerem 1.	P	F

Tablica genealogiczna i tekst do zadania 10.

Zapis, np. 1471–1516, oznacza lata panowania.

„Mikołaj Kopernik urodzony w 1473 roku w Toruniu, zmarł w 1543 roku we Fromborku. Od 1496 roku studiował astronomię w Bolonii. W końcu 1503 roku powrócił do Polski. Był sekretarzem i lekarzem przybocznym wuja, biskupa warmińskiego Łukasza Watzenrode. W 1510 roku jako kanonik osiedlił się we Fromborku. Podczas wojny polsko-krzyżackiej w latach 1520–1521 bronił Olsztyna przed Krzyżakami. W 1543 roku ukazało się jego najważniejsze dzieło *O obrotach sfer niebieskich*.”

Zadanie 10. (1 pkt)

Oceń, które z poniższych zdań dotyczących tablicy genealogicznej i tekstu jest **falszywe**. Otocz kółkiem F przy zdaniu fałszywym. Falszywe jest tylko jedno zdanie.

1.	Za życia Kopernika w Polsce panowało kolejno czterech królów.	F
2.	Gdy w Polsce panował Aleksander Jagiellończyk, Mikołaj Kopernik rozpoczął studia uniwersyteckie we Włoszech.	F
3.	Za rządów Zygmunta Starego ukazało się dzieło Mikołaja Kopernika <i>O obrotach sfer niebieskich</i> .	F

Tekst do zadania 11.

„Henryk, z bożej łaski król Polski, wielki książę litewski.

Wiadomo czynimy¹ niniejszym pismem.

Iż za żywota naszego my i potomkowie nasi, królowie polscy, nie mamy mianować ani obierać² króla, aby po zejściu naszym wolne obieranie³ zostało.

A jeślibyśmy (czego Boże uchwaj) co przeciw prawom, wolnościom, artykułom wykroczyli albo czego nie wypełnili, tedy obywateli od posłuszeństwa i wiary nam powinnej wolnym czyniemy⁴.”

¹ Wiadomo czynić – powiadamiać.

² Obierać – wybierać.

³ Obieranie – wybór.

⁴ Wolnym czyniemy – zwalniamy.

Zadanie 11. (1 pkt)

Oceń, czy poniższe zdania dotyczące tekstu są prawdziwe. Otocz kółkiem P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli zdanie jest fałszywe.

Dokument, z którego pochodzi tekst, wprowadzał w Rzeczypospolitej monarchię dziedziczną.	P	F
W przypadku złamania przez króla praw obowiązujących w Rzeczypospolitej szlachta miała prawo nie podporządkowywać się jego decyzjom.	P	F

Teksty do zadania 12.

- A. „Monarcha i sprawiedliwość ustanowieni są przez Boga i stanowią niejako części niezależności boskiej. Bóg jeno może sądzić ich wyroki i czyny. Państwu wychodzi na korzyść, jeśli cała władza skupia się w jednym ręku.”
- B. „Cała władza ustawodawcza przyznana będzie kongresowi. Władza wykonawcza przyznana będzie prezydentowi. Ma on piastować ten urząd przez lat 4, razem z wiceprezydentem.”
- C. „Przeto rzeczeni lordowie oraz Izba Gmin oświadczają: że rzekoma władza zawieszania praw lub ich wykonywania na podstawie powagi królewskiej, a bez zgody parlamentu, jest bezprawiem.”
- D. „Ta jednak izba poselska doszła do takiej władzy, że gdy dawniej miała tylko głos doradczy, dziś wszystko stanowi. [Senat] złożony z osób dojrzszych, bliższy osoby królewskiej, postępuje ostrożniej i z większą oględnością w wyjawianiu swych myśli.”

Zadanie 12. (2 pkt)

Wskazany poniżej formom ustrojowym przyporządkuj właściwy opis – wybierz go spośród oznaczonych literami A–D. W każdym wierszu tabeli otocz kółkiem poprawną literę.

12.1.	monarchia parlamentarna w Anglii	A	B	C	D
12.2.	monarchia absolutna we Francji	A	B	C	D

Ilustracja do zadania 13.

Panteon w Paryżu

Zadanie 13. (1 pkt)

Czy przedstawiona budowla reprezentuje styl klasycystyczny? Otocz kółkiem odpowiedź A albo B i jej uzasadnienie 1., 2., albo 3.

A.	Tak,	gdyż nawiązuje do	1.	budowli w stylu romańskim.
			2.	wzorców architektury antycznej.
B.	Nie,		3.	średniowiecznej sztuki gotyckiej.

Mapa i tabela do zadania 14. i 15.

Rozbiory Polski

- ziemię przyłączone do Rosji, Austrii i Prus w 1772 roku
- ziemię przyłączone do Rosji i Prus w 1793 roku
- ziemię przyłączone do Rosji, Austrii i Prus w 1795 roku

Na mapie różnymi odcieniami szarości zaznaczono obszary zagarnięte przez zaborców w trzech rozbiorach Polski.

W tabeli przedstawiono obszary zagarnięte przez zaborców w poszczególnych rozbiorach Polski (w tys. km²)

	Rosja	Austria	Prusy
I rozbiór	92	83	36
II rozbiór	250	–	58
III rozbiór	120	47	48

Zadanie 14. (1 pkt)

Oceń, czy informacje zawarte na mapie i w tabeli pozwalają potwierdzić prawdziwość poniższych zdań. Otocz kółkiem T, jeśli można potwierdzić ich prawdziwość, albo N – jeśli nie można potwierdzić ich prawdziwości.

Największa część ziem Rzeczypospolitej znalazła się pod zaborem rosyjskim.	T	N
Ziemie najlepiej rozwinięte gospodarczo znalazły się pod wpływami Prus.	T	N

Zadanie 15. (1 pkt)

Dokończ zdanie. Otocz kółkiem poprawną odpowiedź.

Obszar zaboru, którego granice oznaczono na mapie linią **— — — —**, miał powierzchnię

- A. 92 tys. km².
- B. 83 tys. km².
- C. 58 tys. km².
- D. 47 tys. km².

Teksty do zadania 16.

Fragment *Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela*

„Artykuł 17. Własność jest prawem świętym i nietykalnym. Nikt nie może być go pozbawionym, z wyjątkiem wypadku, gdy tego wymaga w sposób oczywisty konieczność publiczna uznana przez prawo, wszelako pod warunkiem słusznego i z góry wypłaconego odszkodowania.”

Fragment *Kodeksu Napoleona*

„544. Własność jest to nieograniczone prawo używania i rozporządzania rzeczami.
545. Nikt nie może być przymuszony do odstąpienia swej własności z wyjątkiem wypadków wywołanych koniecznością społeczną, lecz po uiszczeniu sprawiedliwego wynagrodzenia z góry.”

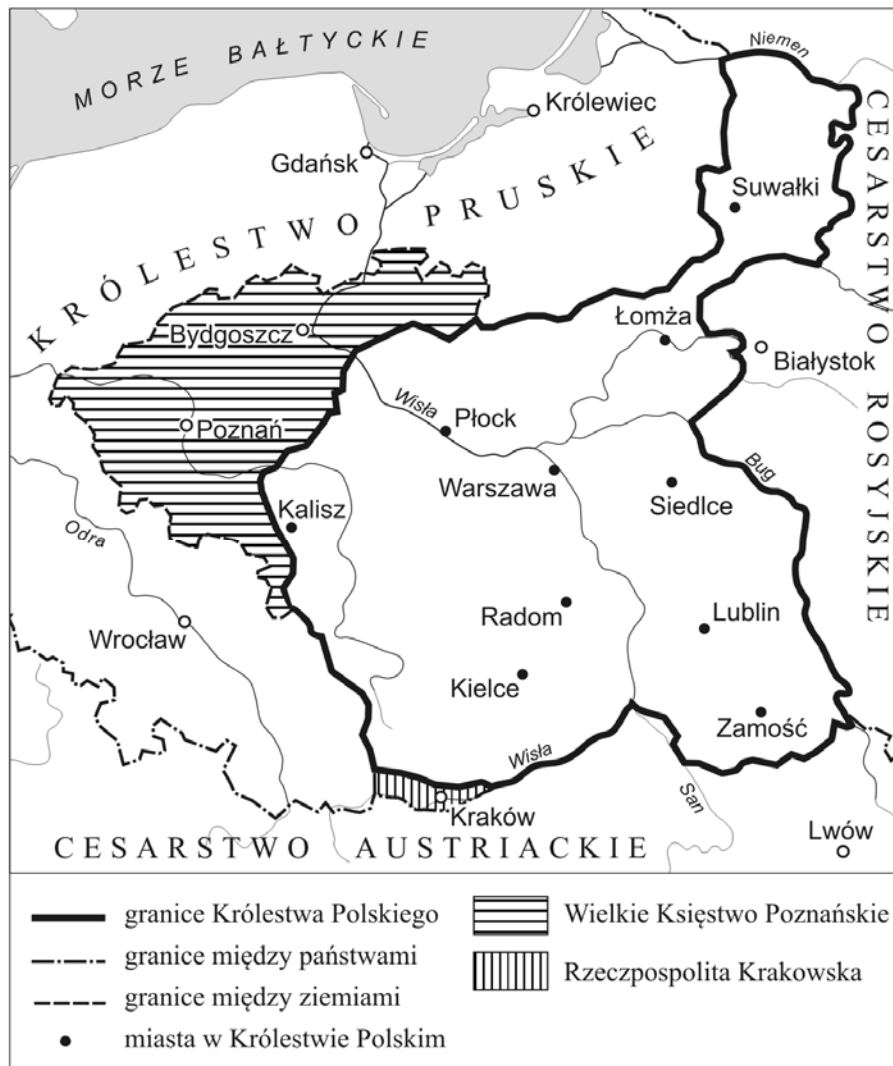
Zadanie 16. (1 pkt)

Oceń, czy poniższe zdania dotyczące tekstów są prawdziwe. Otocz kółkiem P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli zdanie jest fałszywe.

Dokumenty prezentują sprzeczne koncepcje dotyczące prawa własności.	P	F
Twórcom <i>Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela</i> przyświecała idea ochrony własności prywatnej.	P	F

Mapa do zadania 17.

Ziemie polskie około 1820 roku

Zadanie 17. (1 pkt)

Dokończ zdanie. Otocz kółkiem poprawną odpowiedź.

Granice Królestwa Polskiego widoczne na mapie zostały ustalone

- A. na mocy pokoju w Tylży.
- B. w wyniku I rozbioru Polski.
- C. podczas kongresu wiedeńskiego.
- D. po upadku powstania listopadowego.

Tekst do zadania 18.

„Komitet Centralny Narodowy jako Tymczasowy Rząd Narodowy postanowił i stanowi: Art. I. Wszelka posiadłość ziemska, jaką każdy gospodarz dotąd tytułem pańszczyzny, czynszu lub innym tytułem posiadał, wraz z należnymi do niej ogrodami, zabudowaniami mieszkalnymi i gospodarskimi, tudzież prawami i przywilejami do niej przywiązanymi – od tego niniejszego dekretu, staje się wyłączną i dziedziczną dotychczasowego posiadacza własnością, bez żadnych jakichkolwiek bądź obowiązków, danin, pańszczyzny lub czynszu, z warunkiem jedynie opłacania przypadających z niej podatków i odbywania należnej służby krajowej.”

Zadanie 18. (3 pkt)

Uzupełnij poniższe zdania. Otocz kółkiem poprawne uzupełnienie każdego zdania, wybierając literę A, B albo C.

18.1. Dokument, z którego pochodzi powyższy fragment, wydany został przez władze powstańcze w czasie trwania

- A. powstania kościuszkowskiego.
- B. powstania listopadowego.
- C. powstania styczniowego.

18.2. Dokument stanowił o

- A. uwłaszczeniu chłopów.
- B. powołaniu chłopów do wojska.
- C. podwyższeniu opłacanego czynszu.

18.3. Celem wydania tego aktu było

- A. zwalczanie bogatych właścicieli ziemskich.
- B. stworzenie nowoczesnych gospodarstw rolnych.
- C. zachęcenie chłopów do wzięcia udziału w powstaniu.

Tekst do zadania 19.

„My ludzie stanu Karolina Południowa zebrani na konwencji deklarujemy i zarządzamy, że przyjęty przez nas akt z 23 maja roku Pańskiego 1788, ażeby konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki była ratyfikowana, a także akty i części aktów zgromadzenia ogólnego tego stanu ratyfikujące poprawki do rzeczonej konstytucji, są teraz odwołane, a Unię obecnie istniejącą między Karoliną Południową i innymi stanami pod nazwą Stany Zjednoczone Ameryki uważamy za zerwaną.”

Zadanie 19. (1 pkt)

Dokończ zdanie. Otocz kółkiem poprawną odpowiedź.

W wyniku ogłoszenia dokumentu, którego fragment zacytowano powyżej,

- A. podpisano Deklarację Niepodległości Stanów Zjednoczonych.
- B. wybuchła wojna secesyjna w Stanach Zjednoczonych.
- C. Stany Zjednoczone przystąpiły do I wojny światowej.
- D. uchwalono konstytucję Stanów Zjednoczonych.

Tekst do zadania 20.

„Żołnierze! Wśród powszechnej bierności naszego społeczeństwa wypadki dziejowe zaskoczyły Polaków, zostawiając ich bez określonych decyzji, bez możliwości jednolitego i silnego postępowania. Koniecznym było, by najśmielsi i najenergiczniejsi wzięli na swoje barki odpowiedzialność, inicjatywę rzucenia iskry na proch. Tę iskrę rzuciliście, dając przykład innym, jako przodownicy walki narodu polskiego o niepodległość ojczyzny. Obecnie naród burzyć się zaczyna i nie chce nas zostawić samotnymi, tak jak byliśmy dotychczas. W Krakowie zawiązał się Naczelny Komitet Narodowy¹ ze wszystkich stronnictw polskich, który ma wystawić Legiony Polskie do walki z Rosją.”

¹Naczelny Komitet Narodowy – organizacja polityczna utworzona w sierpniu 1914 roku przez polityków galicyjskich w Krakowie.

Zadanie 20. (1 pkt)

Dokończ zdanie. Otocz kółkiem poprawną odpowiedź.

Powyższy tekst jest fragmentem

- A. rozporządzenia Rady Regencyjnej o obowiązku służby wojskowej.
- B. manifestu wydanego w imieniu cesarza Niemiec i cesarza Austro-Węgier.
- C. rozkazu Józefa Piłsudskiego do oddziałów Pierwszej Kompanii Kadrowej.
- D. odezwy Ignacego Jana Paderewskiego do Polaków służących w armii francuskiej.

Tekst do zadania 21.

Art. 10.

2. Władzę ustawodawczą sprawują Sejm i Senat, władzę wykonawczą Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i Rada Ministrów, a władzę sądniczą sądy i trybunały.

Zadanie 21. (1 pkt)**Dokończ zdanie. Otocz kółkiem poprawną odpowiedź.**

Z przytoczonego zapisu wynika, że ustawy w Polsce uchwała

- A. rząd.
- B. trybunał.
- C. prezydent.
- D. parlament.

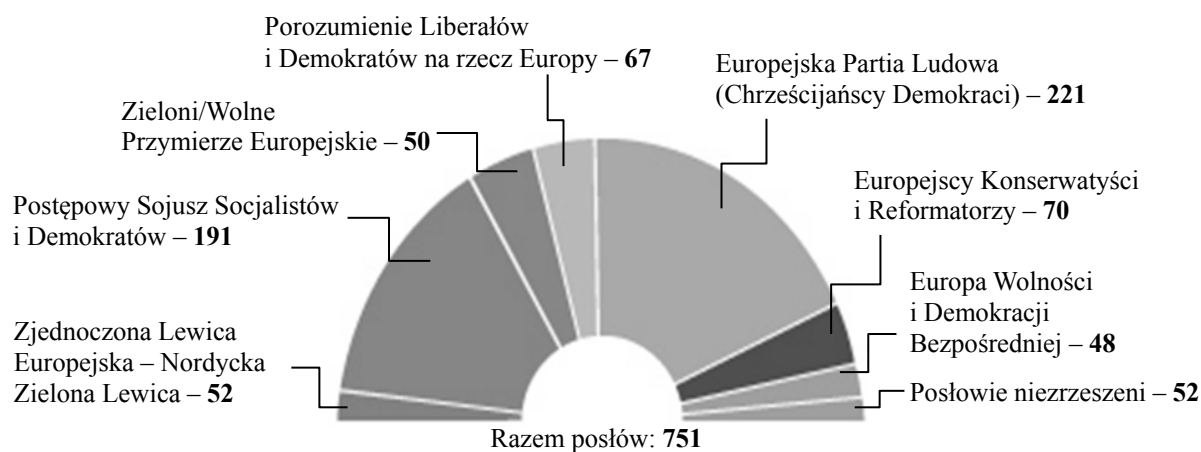
Zadanie 22. (2 pkt)

Jakie prawa i wolności gwarantowane przez konstytucję zostały złamane w sytuacjach opisanych w poniższej tabeli? Przyporządkuj każdej sytuacji właściwy zapis w konstytucji – wybierz go spośród oznaczonych literami A–D. W każdym wierszu tabeli otocz kółkiem poprawną literę.

22.1.	Michał znalazł zaadresowany do Marysi list, otworzył go i przeczytał.	A	B	C	D
22.2.	Przewodniczący przerwał wystąpienie radnemu Kowalskiemu i nie dopuścił ponownie do głosu, gdy ten, w czasie posiedzenia rady gminy, zaczął krytykować działania burmistrza.	A	B	C	D

- A. „Każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność osobistą.” (Art. 41.)
- B. „Zapewnia się wolność i ochronę tajemnicy komunikowania się.” (Art. 49.)
- C. „Każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów.” (Art. 54.)
- D. „Zapewnia się nienaruszalność mieszkania.” (Art. 50.)

Ilustracja do zadania 23.

Zadanie 23. (1 pkt)

Dokończ zdanie. Otocz kółkiem poprawną odpowiedź.

Schemat ilustruje obecny skład

- A. Rady Europejskiej.
- B. Komisji Europejskiej.
- C. Rady Unii Europejskiej.
- D. Parlamentu Europejskiego.

Tekst do zadania 24.

Ustawa o samorządzie terytorialnym (fragment)

Art. 6.

1. Do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym.

Zadanie 24. (1 pkt)

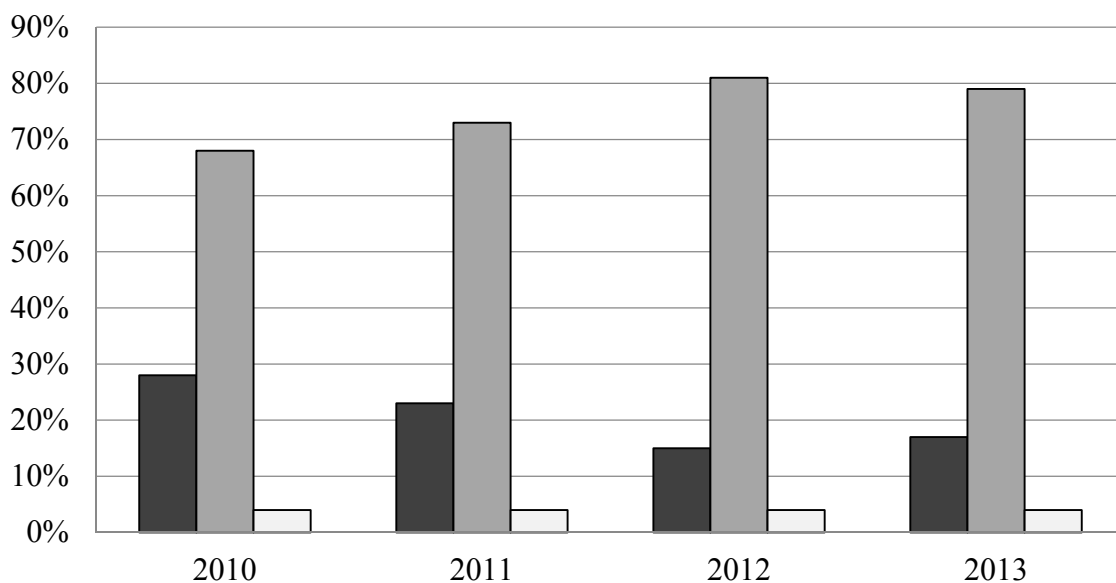
Dokończ zdanie. Otocz kółkiem poprawną odpowiedź.

Jednym z zadań gminy jest

- A. zarządzanie budynkami komunalnymi.
- B. utrzymanie autostrad przebiegających na jej obszarze.
- C. wydawanie cudzoziemcom zezwoleń na pobyt stały w Polsce.
- D. wydawanie paszportów.

Wykres do zadania 25.

Poparcie dla wprowadzenia euro w Polsce

Kiedy w Polsce należy wprowadzić euro?

- Euro w Polsce należy wprowadzić najszybciej, jak to będzie możliwe.
- Z wprowadzeniem euro nie należy się spieszyć.
- Trudno powiedzieć.

Zadanie 25. (1 pkt)

Oceń, czy poniższe zdania dotyczące wykresu są prawdziwe. Otocz kółkiem P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli zdanie jest fałszywe.

W 2013 roku większość Polaków chciała szybkiego przystąpienia Polski do strefy euro.	P	F
Od roku 2010 do roku 2012 włącznie wzrastał odsetek respondentów akceptujących jak najszybsze wprowadzenie euro w Polsce.	P	F

